

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

červenec 2023

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

sledování aktualit v oblasti ochrany přírody a životního prostředí je někdy pěkná horská dráha. Vyskytují se momenty potěšující, ale i takové, co vás naplní hlubokou beznadějí. Někde mezi se pak nachází zvláštní skupina událostí, které se dají označit jako bizarní nebo tragikomické. U těch se vám chce střídavě smát a brečet. Asi podle rozpoložení, v němž se zrovna nacházíte. Abych těmito výstřelky neplnil červencovou rubriku Drobné smetí, se dvěma opravdu „zdařilými“ vás seznámím hned v rámci úvodníku.

Z obsahu tohoto čísla:

Ve Strakonících přibyla další květnatá....	2
Květnaté loučky u Otavy v hledáčku.....	2
O vícestrannosti některých zásahů.....	3
Údržba zeleně pod elektrovedy - 2.....	3
Třicet dní s pěnicí pokřovní.....	5
Zmizí z našich měst jehličnany?.....	6
Objevy detektiva Ledňáčka.....	7
Číhalka pospolitá.....	8
Večer s dokumentem - 113. díl.....	8
Nevítání vetřelci.....	10
Červencový kalendář Jirky Wagnera.....	11
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	11
Na letní procházce.....	12
Veganské kuchařky pro všechny.....	13

Již delší dobu je v Praze v plánu rozsáhlá revitalizace oblasti soutoku Vltavy a Berounky. Projekt by měl být realizován v duchu adaptace na klimatickou změnu. Má to ale jeden nepatrný háček. Součástí vítězného návrhu architektonické soutěže je i areál s běžkařskou tratí a celoročně zasněžovanou sjezdovkou (viz [zde](#)). Za tímto nápadem stojí firma navázaná na uhlobarona Pavla Tykače.

Ve Vsetíně se zase pokusili vyřešit problém nevzhledných budov a nedostatku veřejné zeleně opravdu originálním a svérázným způsobem (viz [zde](#)). Nejsem si jistý, jaká část voličů tuto moderní adaptaci Potěmkinovy vesnice opravdu ocení, ale na sociálních sítích sklidili vsetínští zastupitelé poměrně hlasitou a zaslouženou „bídu“.

Nutno dodat, že podobné nápady vznikají zcela nahodile, v různých souvislostech a s poměrně vysokou četností, tak se nemusím bát, že bych snad jejich zveřejněním inspiroval někoho dalšího.

Na stránkách tohoto čísla se budeme v seriózní rovině tentokrát věnovat zejména vzniku náhradních, sekundárních, nečekaných a možná i nechtěných ekologických příležitostí a nových biotopů.

Přejeme vám příjemné prožití letního času, váš Kompost. -jj-

Foto -jj-

Ohlédnutí

Ve Strakonících přibyla další květnatá louka

V říjnu 2020 byly ve Strakonících založeny dvě extenzivní květnaté louky (viz [Kompost č. 12/2020](#)), které zareagovaly jednak na trend „zkrášlování“ městských prostranství, jednak i na neutěšený stav některých ploch po častých sečích nakrátko v horkých a suchých obdobích. Osivo pořízené z financí veřejné sbírky bylo pro účely výsevu rozděleno na dvě poloviny, přičemž druhá z nich čekala na své uplatnění až do letošního roku. Za iniciátora sbírky (ČSOP Strakonice) jsme s Odborem životního prostředí MěÚ několikrát diskutovali nad vhodnou plochou pro druhý výsev. Nakonec výběr padl na prostranství před DDM („U třech trpaslíků“ - [zde](#)), které bylo před zapravením osiva upraveno strhnutím drnu Technickými službami Strakonice.

Jelikož množství našeho osiva neodpovídalo chystané výměře, bylo namícháno s jinou směsí poskytnutou OŽP. [Fleurs des Champs](#) je květnatá louka francouzské proveniencí s 10 druhy letniček a 5 druhy trvalek a měla by tak doplnit o některé výrazné barvy dominantních druhů (vlčí mák, kopretina, len...) „naši“ mezofytní travobylinnou směs [Kráska](#). Tou byly osety zmiňované dvě první plochy a dosud přináší díky nespočetné proměnlivosti louček mnohá překvapení - viz následující článek. Společně s námi tak můžete při svých pochůzkách Strakonícemi sledovat dění na všech třech místech.

Ještě doplňujeme, že loučky u hradu a v ul. Švandy **Foto -jj-** dudáka jsou již třetím rokem koseny ručně, což svou šetrností přispívá k rozvoji porostu i živočichů na něj vázaných. Pro plochu DDM se plánuje seč mechanická, ale samozřejmě s nízkou frekvencí a jedním z příznivějších způsobů.

Dodatečně děkujeme všem dárcům, kteří umožnili svým příspěvkem vznik louček, a samozřejmě také strakonickému Odboru životního prostředí a Technickým službám, bez nichž by porosty nevznikly. **-jj-**

Květnaté loučky u Otavy v hledáčku Ledňáčků

Při pátečních schůzkách spolku Ledňáčci se skoro pokaždé chodíme aspoň na chvíli podívat na loučky mezi řekou a cyklostezkou u lávky pro pěší, protože je tam pořád něco nového a je hodně zajímavé to sledovat a těšit se na nová překvapení.

S radostí využíváme znalostí stálé účastnice schůzek Evy Legátové a necháváme si ukazovat a určovat jak rostliny, tak i některé živočichy.

Loučky se rok od roku trochu proměňují, tak jak je tomu i v přírodě. Různým druhům se daří různě podle počasí atd. Líbí se nám sledovat, které květiny v kterém měsíci rozkvetly, jak vypadá který druh trávy a co kde leze a poletuje. Zveme všechny, kdo by se chtěli přidat, protože schůzky Ledňáčků jsou otevřené všem (i nepravidelně), ať už s dětmi, nebo i bez dětí.

Letos jsme od Evy dostali seznam těchto pozorovaných druhů:

silenska nadmutá, ovsík vyvýšený, trojštět žlutavý, srha říznačka, kmín kořený, kopretina, lipnice luční, prasetník kořenatý, chrastavec rolní, smolnička obecná, svízel bílý, šalvěj luční, tollice dětelová, vikev huňatá, krvavec toten, mochna přímá, jetel luční, jetel plazivý, chrpa modrá, pupalka, sveřep měkký, dobromysl, škarda dvouletá, kakost, rmen, knotovka bílá, pryskyřník prudký, jetel pochybný, psárka luční, úročník bolhoj, štírovník růžkatý, popenec obecný, pcháč oset, ostřice srstnatá, rozrazil rolní, kostřava, turan roční, tomka vonná, třeslice prostřední, pohánka hřebenitá, jitrocel kopinatý, pilát lékařský, třezalka tečkovaná, vičenec, rožec obecný. **-ah-**

Pupalka rudokališní, foto -jj-

Překopávky

O vícestrannosti některých zásahů (a ochrany přírody)

Naši člověčí přirozeností je hodnotit mnoho věcí tak nějak černobíle (dobro-špatně). Že to nemusí být vždy ten ideální pohled, se asi nemusím příliš rozepisovat. A platí to tak i pro oblast ochrany přírody. Pokud budeme hodnotit vhodnost nebo nevhodnost některých konkrétních zásahů v krajině nebo i ve městech, tak kromě obvyklých vlastnických zájmů do hry vstupují i estetická hlediska, názor většiny, potažmo dost často i laický nebo polo odborný pohled na věc. Nezřídka posuzujeme danou situaci výsečí naší optiky, zasoustředěnou na to, k čemu máme přirozeně nejbliže. Může nám tak unikat řada zajímavých souvislostí i zcela konkrétních dopadů, které naše zásahy (nebo naopak nezásahy) mohou mít. Pokud se nám podaří od problému podstoupit a někdy potlačit prvotní emoci, otevře se nám zcela nový obzor. A třeba tím i pomůžeme něčemu konkrétnímu.

Tohle všechno bych rád přiblížil na jednom konkrétním příkladu. Při náhodné návštěvě katovického vodáckého kempu koncem května si nešlo nevšimnout radikálně sesazených topolů černých, rostoucích přímo v prostoru tábořiště. Tematické ořezů dřevin jsme se na stránkách časopisu již několikrát věnovali. Některé pohledy hodnotí takové zásahy již jako poškození dřeviny (dekapitaci), což je ostatně ošetřeno i legislativním ustanovením zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Kdybychom tento paragraf vykládali zcela striktně, dalo by se na celou věc pohlížet jako na zásah, který se pohybuje již za hranicí zákona (nebo přinejmenším na jeho hraně). V tomto případě je však zcela podstatný kontext.

V první řadě - topol černý (včetně jeho kultivarů) je rychle rostoucí (krátkověká) dřevina, která poměrně dobře snáší řez. Také velmi rád „odhazuje“ své schnoucí větve, což může samozřejmě v městské zástavbě nebo na frekventovaných místech představovat zásadní problém. Za předpokladu pravidelné péče je tedy tento druh vhodný i do městského prostředí, ale kvůli své krátkověkosti samozřejmě dříve nebo později vyvstane otázka - co s ním? Radikální zmlazovací řez je pak v mnoha případech jediným možným kompromisem mezi úplným odstraněním stromu a jeho vysoce rizikovým ponecháním na stanovišti. Nehledě na to, že na některých místech je nahrazení pokáceného stromu novou výsadbou problematické, ne-li nemožné.

Druhým důležitým pohledem je hledisko biodiverzity. Samostatnou kapitolou je ošetření mrtvých nebo odumírajících stromů na torza nebo loggery, případně i tzv. veteranizace (urychlení odumření stromu technickým zásahem ve prospěch hmyzích společenstev). V případě dřevin, které jsou ještě v kondici, neslouží radikální sesazení primárně k prodloužení životnosti (jak by bylo možné se domnívat pro jejich zmlazující schopnosti), ale spíše k prodloužení možnosti jejich bezpečného ponechání na stanovišti. Pokud připustíme, že starší strom je vždy z hlediska biodiverzity výhodnější než nová výsadba, otevírají se pro období jeho stárnutí možnosti i pro širokou škálu živočichů, které jej mohou postupně kolonizovat. Zároveň není stanoviště zbaveno starších a hodnotných stromů zcela. Kromě toho může nová výsadba za dosluhující stromy proběhnout paralelně, neboť zmlazovací řez uvolní místo a zlepší světelné podmínky pro její odrůstání.

Abych se oklikou vrátil do katovického kempu. V případě, kdy pod stromy v letním období zhusta stanují lidé, považují takovéto ošetření za přípustné a žádoucí. Dřeviny jsou pro další období stabilizované a pro oko laika se brzy výrazně zazelenají. Co je však největším překvapením a pointou celého příběhu? Pár čápů bílých, který si vybral vrcholek jednoho z ošetřených topolů ke svému hnízdění. Nečekaná a pravděpodobně i nezamýšlená příležitost, která vznikla zásahem považovaným mnohdy za nežádoucí. -jj-

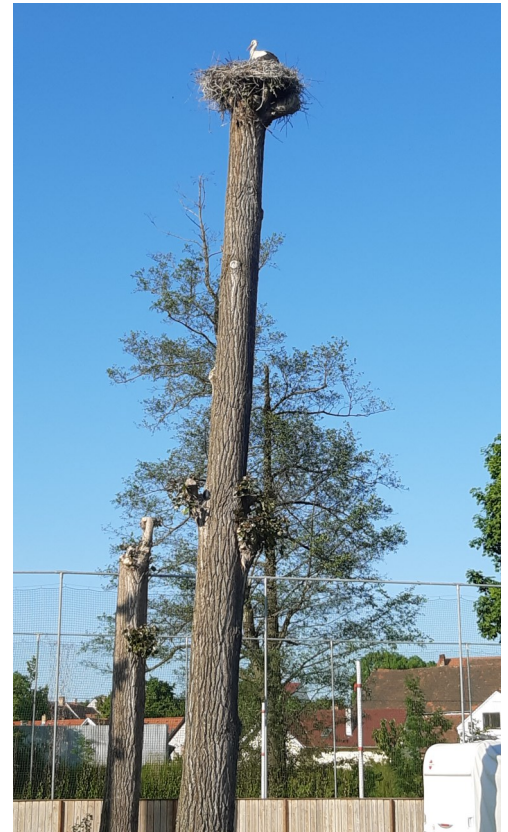

Foto -jj-

Údržba zeleně pod elektrovedy - 2. část - environmentální souvislosti

Tímto rozhovorem navazujeme na [minulé číslo časopisu](#), ve kterém byly rozebrány všeobecné souvislosti údržby zeleně pod el. vedením. Jak jsme slibovali, v pokračování mikroseriálu se na problematiku zaměříme pohledem ochrany přírody. Jak je odborné veřejnosti již delší dobu známo, biotopy bezlesí pod elektrovedy jsou z pohledu biodiverzity velmi cennými enklávami. Nedávno z tohoto důvodu vznikla i iniciativa prirodapoddraty.cz. Ta se snaží otevřít a vést mezioborovou diskusi nad vhodnými způsoby údržby těchto ploch.

Rozsáhlé, pravidelně mýcené plochy pod dráty nad vodním dílem Slapy připomínají pařeziny na Balkáně, foto Martin Kysela

zhrubnutí krajinného zrna, kde na jedné straně máme intenzivně obhospodařované zemědělské plochy či lesy, zatímco méně přístupné nebo neúrodné plochy zarůstají. Plochy pod elektrovedy mohou napodobovat v krajině činnost člověka, který si po staletí cyklicky bral palivové dřevo z tzv. pařezin, nebo člověka, který potřeboval píci pro svá zvířata a sklízel letninu. Tím nám v moderní krajině přetrvává velmi stará, kulturní vrstva využívání, která vyhovuje řadě organismů. Plochy pod elektrovedy skýtají obrovský potenciál pro ochranu přírody, pokud se nám podaří nastavit správný postup jejich údržby. Ten je ve většině případů velmi jednoduchý až triviální - pravidelné odstraňování a odnos dřevní biomasy. Dřevní biomasa je v současné době žádaným palivem pro tepelné zdroje, např. elektrárny.

Pro jaké konkrétní skupiny živočichů se mohou stát tyto udržované plochy vhodným životním prostorem, případně migračním koridorem?

De facto pro všechny. Ať jsou to lišejníky, rostliny, hmyz, pavouci, plazi, ptáci... Velké části živočichů vyhovuje biotopová mozaika, kterou právě pod dráty nacházíme. Je to jak bezlesí, a to i extrémní, jako písčiny nebo skály, tak i běžné travnaté plochy s roztroušenými dřevinami a kvetoucími rostlinami. Specifickým biotopem, který pod dráty vzniká, jsou obrážející pařezové hlavy s výmladky, které mohou hostit i velké druhy brouků, např. roháče či tesaříky. Pro řadu druhů hmyzu, typicky pro motýly či rovnokřídlé, jsou tyto plochy i důležitým koridorem pro jejich šíření v jinak pro ně nehostinné krajině. Podobně v dnešní krajině fungují i dálniční násypy a zářezy.

Může být tento biotop vhodný také pro vzácné nebo chráněné druhy rostlin?

Může, záleží samozřejmě na okolí, zda se zde vzácné rostliny vyskytují. Zejména tam, kde elektrovedy protínají kaňon řeky nebo vápencovou oblast, je jisté, že vzácné rostliny rostou i pod elektrovedy. Specifické biotopy, např. písčiny, mokřady nebo vřesoviště, které protíná elektroved, mohou být zachovány právě díky pravidelné údržbě.

Jak velkým problémem je šíření invazivních druhů rostlin?

Relativně velký, jako všude na místech, kde se nachází nějaké zdrojové plochy těchto rostlin. Velmi rizikové jsou např. akáty, ale i další rostliny jako křídlatka, netýkavky či bolševník. Jejich šíření nahrává současný trend frézování ploch pod elektrovedy. Vzhledem k současné platné legislativě je nutné přehodnotit způsob údržby těchto ploch z důvodu šíření invazivních druhů a implementovat postupy, které povedou minimálně k omezení jejich šíření.

Existují v ČR např. výzkumy biodiverzity těchto ploch, případně alternativní přístupy v údržbě? Jaký je v této oblasti potenciál?

V minulosti proběhla řada výzkumů pod plochami vysokého napětí, které potvrdily jejich důležitost pro zachování biologické rozmanitosti v rámci krajinné mozaiky. Je možné zmínit např. průzkum migračního

Na několik základních otázek jsme se zeptali Martina Kysely (Lesy ČR) a biologa Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy Ondřeje Sedláčka.

Dílčím problémem současné evropské krajiny je její zarůstání, resp. ostré přechody mezi jednotlivými druhy pozemků. Mohla by šetrná údržba vegetace pod elektrovedy pomáhat tuto situaci zlepšovat?

Zarůstání krajiny a eutrofizace jsou nejenom evropským, ale i globálním problémem, který zásadně přispívá k ochuzování biologické rozmanitosti. Na první pohled pozitivní „zelenání“ krajiny vede k vymírání nejen biotopových specialistů, ale třeba i relativně běžných druhů plazů nebo motýlů. Posledních 10 000 let člověk z krajiny odebíral poměrně velké množství zdrojů, jako je např. palivové dřevo či píce, čímž vznikly specifické biotopy, které obohatily naši přírodu o řadu druhů. Strukturální změnou života na venkově, kdy došlo k intenzifikaci zemědělství a zároveň k opuštění marginálních ploch od hospodaření, došlo ke

Kriticky ohrožený tesařík broskvoňový ze stejné lokality, foto Martin Kysela

potenciálu těchto ploch pro šíření a migraci motýlů v Beskydech nebo faunistické průzkumy motýlů a samotářských včel ve středním Povltaví. Za zmínku stojí i alternativní přístupy k údržbě těchto ploch, které jsou aplikovány např. na Kladensku či plochy v režii nevládní organizace JARO Jaroměř v oblasti tzv. východočeské Sahary u Lázní Bohdaneč. Potenciál v možnosti aplikace tradičního, či naopak moderního managementu, je vzhledem k rozsahu těchto ploch ohromný a zároveň téměř nevyužitý. Vzniklá platforma prirodapoddraty.cz si klade za cíl skloubit zájmy ochrany přírody, vlastníků pozemků, energetických společností a firem realizujících údržbu těchto ploch tak, aby výsledkem jejich spolupráce byla ekonomicky i ekologicky udržitelná činnost, jež povede k podpoře biodiverzity na místech, které jsme doposavad v krajině nevnímali, případně je považovali za odepsané. Management, simulující historický vývoj a zároveň vyhovující řadě organismů, je technicky i finančně zajištěn “navždy”, bez zásadních střetů s vlastníky pozemků. Je tedy navýsost důležité, aby tyto zdánlivě neatraktivní a opomíjené plochy v naší krajině byly ochránářskou obcí akcentovány a aktivně využívány, jako se to stalo např. u výsypek, dolů, vojenských prostorů a dalších postindustriálních lokalit. **-jj-, Martin Kysela, Ondřej Sedláček**

Třicet dní s pěnicí pokřovní

Možná, že ji ani neznáte. Ono je těch pěnic víc: slavíková, černohlavá, hnědokřídla, ale tahle je za všech nejmenší a nejmíň nápadná. Pěnice pokřovní. Během roku si tohoto malého šedého ptáčka ani nevšimnete. Ledaže... ledaže si udělá hnízdo před verandou vaší chatky, jako se to stalo letos mně. Tedy musíte mít u té chatky nějaké křovíčko či hustou popínavou

Foto Jiří Wagner

rostlinu, která to křovíčko vytvoří. Právě podle toho se tahle pěnice jmenuje: ona totiž křovíčka miluje. Hnízdo si staví právě zde, zpravidla ve výšce asi 1,5 m nad zemí, takže můžete pohodlně (samozřejmě diskrétně) sledovat, co se v hnízdě děje. Ale než se do toho sledování pustíme, ještě pár slov o pěnici pokřovní: je to stěhovavý hmyzožravý ptáček velikosti menšího štíhlého vrabce. Přilétá k nám v polovině dubna, vyhledává zahrady, parky, v květnu či v červnu založí hnízdo, kde se z vajíček vylíhne 4-6 mláďat. Pokud byste si nebyli jisti, zda je to pěnice pokřovní, právě to hnízdo ji prozradí: je totiž spletené z dlouhých kořínků, je neobvykle řídké, skoro takové sítko, na okraji někdy ozdobené pavučinou. Tahle pěnice zase odlétá v září na své zimoviště do severovýchodní Afriky (Etiopie, Súdán).

No, tak se pojďme podívat na těch třicet dní, které jsem strávil ve společnosti pěnice pokřovní – viz následující fotoreportáž:

- 1) Začátek května. Tak tohle křovíčko z popínavé rostliny se pěnici zalíbilo ke hnízdění. Hnízdiště vyhledává sameček.
- 2) Dne 9. 5. jsem si hnízdečka poprvé všiml - už v něm bylo pět zelenohnědých vajíček.
- 3) Vzápětí pěnice (patrně samička) usedla na hnízdo. Zajímavé: druhou pěnici (samečka) jsem ani u hnízda nikdy neviděl. Ale zřejmě se střídali a já je nerozpoznal. Jsou totiž k nerozeznání.
- 4) 20. 5. Začala se líhnout mláďata.
- 5) 23. 5. Mláďata, ještě slepá, přesto reagují na blízkost fotoaparátu otvíráním zobáčků.
- 6) 25. 5. Mladé pěničky rychle rostou, nasazují první špičky peří.
- 7) 30. 5. Za pět dní pěničky neuvěřitelně vyrostly, už se do hnízda ani nevejdou, jsou před výletem. Skoro je neuvěřitelné, z čeho tak vyrostly. Ani jednou jsem neviděl pě-

nici, že by jim něco přinesla. Asi přinášela, pochopitelně. Určitě nejrůznější hmyz.

8) 30. 5. Když jsem přiblížil fotoaparát, jedno mládě ukvapeně vylétlo.

Unáhlené vylétnutí bylo spíš jen takovým třepetavým parašutistickým výkonem, mládě překvapeno svou odvahou přistálo v trávě bezradné. Raději jsem ho vrátil do hnízda.

9) 3. 6. Při příští návštěvě už bylo hnízdo prázdné. Pěničky se rozlétly do světa.

No, a to je konec příběhu. A nějaké poučení na závěr? Ochrana přírody nemusí spočívat vždy jen v zachovávání statu quo. Tedy v neměnnosti. Jak vidno, když vytvoříme nové podmínky, příroda je umí využít. **Jiří Wagner**

Zmizí z našich měst jehličnany?

V posledních letech pozorujeme v rámci měst a obcí výrazný úbytek jehličnatých stromů. Proces, který je umocněn změnou klimatu a výkyvy počasí (akcentovanými právě v rámci měst), vede v těch lepších případech k nahrazování jehličnanů odolnějšími listnáči, může se však jednat i o jejich plošné odstraňování způsobené zhoršenou vitalitou a jejich určitou rizikovostí. Svou roli však může hrát i celkové přesvědčení o jehličnanech coby stromech do měst zcela nevhodných. Je tomu skutečně tak? Nebude to znamenat v delším časovém horizontu jejich celkové vymizení a tím oslabení městské biodiverzity? A dá se s tím něco dělat?

Převažující přesvědčení zjednodušuje celou problematiku do pohledu, který byl možná nechtěně, ale zato upřímně shrnut v [tomto krátkém článku](#). Jehličnany patří do lesa a na hory, ve městě tudíž nemají co pohledávat. Zčásti toto pravděpodobně naplňuje převládající představu o ideálním lese - jehličnaté monokultuře, ve které se dobře sbírají houby. Ne že bych tuto představu sdílel, na druhou stranu i ve mně jehličnatý prvek v městské zástavbě evokuje cosi lesního a divokého. Ale možná na rozdíl od většiny to vnímám jako pozitivní a romantizující zpestření mnohdy fádního městského prostředí. Zkrátka jehličnatý strom nebo jejich skupina v rámci zahrady nebo zeleného prostranství za panelákem město obohacuje a zvyšuje biologickou rozmanitost. A tím se dostávám k výčtu pozitiv jehličnanů ve městech.

První vlastnost vychází ze známé biologie jehličnatých stromů. Většina druhů je stálezelených. I když je tato vlastnost pro strom v mikroklimatu lidských sídel spíše nevýhodou, vnáší do městského prostředí podstatný zelený prvek v zimním období. O to více, že listnáče začínají v našich městech výrazně převažovat. Stálezelenost souvisí i s poskytováním úkrytu a potravy živočichům (zejména ptákům). Jehličnany také uvolňují do prostředí vonné silice, které zlepšují kvalitu vzduchu a mají pozitivní účinky na lidskou psychiku i naše dýchací cesty. Uplatnění najdou ve smíšených výsadbách jakožto kosterní dřeviny.

Proč tedy jehličnany z našich měst spíše mizí? Může za to opět jejich biologie, která si příliš nerozumí s výkyvy počasí doprovázejícími probíhající klimatickou změnu. Velká část jehličnanů byla v našich městech sázena při nejrůznějších akcích Z v druhé polovině 20. století. Šlo zejména o smrk ztepilý a smrk pichlavý. I když druhý jmenovaný strom lépe snáší městské exhalace (a byl využíván při revitalizaci lesů po kyselých deštích např. v rámci Krušných hor), přece jen se jedná o dřeviny, jejichž ekologické optimum leží ve vyšších nadmořských výškách a v oblastech vyšších srážek. To v současném období srážkových deficitů a extrémních teplot způsobuje problémy zejména v souvislosti s jejich mělkým kořenovým systémem. Při oslabení klimatickými vlivy jsou snadnou „kořistí“ pro nejrůznější patogeny (kůrovce, houbové choroby...) nebo snadno prosychají. Jejich nedostatečné ukotvení v půdě také zvyšuje riziko vývratu. Nepřítomnost klidové fáze jako u listnáčů dále komplikuje hospodaření s vodou ve ztížených podmínkách. Z podobných důvodů jsou také naprosto nevhodné k výsadbám v omezeném prostoru (v zadlážděných místech), což je limitující i pro mnoho listnáčů.

Na základě výše uvedeného jsou výsadby jehličnanů opodstatněné spíše na volných plochách a nejlépe ve směsi či jako doplněk listnaté výsadby. Do úvahy tedy přicházejí parky nebo větší vegetační plochy v rámci sídlišť atd., kde dřeviny dokáží naplno rozvinout svůj kořenový systém, nejsou tolik atakovány negativními projevy městského prostředí a dokáží lépe reagovat na ostatní abiotické i biotické vlivy. Zcela nevhodné jsou pro alejovou výsadbu nebo clonění komunikací. Z čistě matematického pohledu je příspěvek listnáčů k úpravě mikroklimatu měst na stejné ploše významnější než u jehličnanů. Jejich role je tedy tak jako tak spíše doplňková.

Co se týče vhodných taxonů, z obvyklých původních druhů se ve městech využívá ví-

Skupina jehličnanů v Zahradní ul. ve Strakoncích, foto -jj-

Funkční jehličnatá výsadba v ul. Dr. Jiřího Fífky ve Strakonících, foto -jj-

Pokud už bychom hodnotili původnost vysazovaných dřevin, je důležité si uvědomit, že město je naprosto specifické prostředí. Když už tedy někdo bude argumentovat tím, že velká část používaných jehličnanů jsou cizokrajní exoti, platí to samé z velké části i u listnáčů. Nejdůležitějším faktorem pro výsadbu městské zeleně je dnes bohužel její životnost ve ztížených podmínkách (teplotní a vlhkostní poměry, exhalace, zasolování, zmenšený prokořenitelný prostor...). Je třeba tedy počítat s tím, že druhová skladba bude výrazně posunuta směrem k odolnějším taxonům a kultivarům a původ druhů bude vždy až na vedlejší koleji. Na druhou stranu musíme mít na paměti, že městské výsadby posledních let mají tendenci k určité šablonovitosti a zjednodušování právě z důvodu používání úzkého okruhu několika osvědčených a odolných druhů. Ruku v ruce s tímto pak jde i snižování biodiverzity - nejen stromových výsadeb jako takových, ale zejména bioty na ně vázané (hmyz, ptáci atd.). Přál bych si, aby i hledisko zachování rozmanitosti zůstalo při výběru vhodných dřevin podstatné - včetně nesnižujícího se zastoupení vhodných jehličnatých druhů. Města zcela bez nich by byla o poznání chudší.

Za cenné regionální informace i souvislosti k tématu děkuji Tomáši Turkovi ze strakonického Odboru životního prostředí. -jj-

Objevy detektiva Ledňáčka

Doba prázdnin láká k cestování za poznáním. Jedním ze zajímavostí, kterou máme navíc ze Strakonice nedaleko, je vyřezávaný krušlovský včelín pana Josefa Macha. O něm byla s detektivem Ledňáčkem řeč minule. Na internetu si můžete najít amatérskou videoprohliďku (viz [zde](#)) nebo si můžete přečíst příslušnou kapitolu v knížce Ladislava Zibury „Prázdniny v Česku“, ale osobní návštěva je samozřejmě ještě lepší. Víte, že jde o největší český včelín? Jeho umístění v podhůří Šumavy sice není ideální (včely často nestíhají pro nepříznivé počasí opylovat a tvořit dostatek medu), ale to pana Macha nikdy neodradilo a své životní lásce se plně věnoval přes půl století. V malé obci, jejíž počet obyvatel dnes jen o málo přesahuje padesátku, vybudoval domov pro tři čtvrtě milionu včel.

Naštěstí našel pokračovatele a totéž si jistě přeje každý včelař, když zestárne. Navíc se v povědomí lidí už natolik upevnilo soužití včel s lidmi, že si to málokdo umí představit jinak – natož aby se uvažovalo i o dalších druzích opylovačů, divokých a méně známých. Zjednodušený přístup k věci motivuje k rozšiřování počtu úlů, s tím, že všechno další je samozřejmostí. Jenže není. Měli bychom se hlavně starat o zpestření prostředí, tak aby včely a ostatní drobní tvorové nacházeli vše, co potřebují.

- Pro dospělé: Víte, které květy jsou včelami, čmeláky, pestřenkami aj. obzvlášť ochotně navštěvované? Budete-li je pěstovat, zpestříte jim potravní nabídku.
- Pro rodiče vědecky založených školáků: Na co všechno kromě pití potřebují včely vodu? A jak ji přenášejí?
- Pro rodiny s batolaty:

Která vhodná slova by se dala doplnit místo teček?

Dívejte se, děti,

na včelky, kam ...

Kdo si všímá, co včeličky rády,

připraví to pro ně do ...

Odpovědi najdete na straně 11.

-ah-

Číhalka pospolitá

Číhalku pospolitou nebo také hnízdotvorku pospolnou (*Atherix ibis*) jsem vyfotila na zdi zámku ve Strakonících 19. 5. 2023. Podle Wikipedie se jedná o ohrožený druh, protože se larvy této mouchy vyvíjejí jen v čisté vodě, která má kvalitu vody pitné. Na fotografii je sameček, neboť oči má sbíhavé bez mezery. Z biologického hlediska se jedná o velice zajímavý druh. Vyznačuje se totiž velmi neobvyklým způsobem rozmnožování. Oplozené samice se slétají na jakási „shromaždiště“ nad vodou

Foto Eva Legátová

(převísle kameny, větve, most), kde vytváří velké roje. Roje mají tvar a velikost zhruba vlaštovčího hnízda a v přírodě se s nimi můžeme setkat od června do srpna. Jeden roj může obsahovat až několik set jedinců. Přilétající samice po naklazení vajíček v roji hynou a na jejich mrtvá těla stále sedají další samice. Tak se vytvoří shluk mrtvých samic a vajíček. Vylíhlé larvy se pak živí těly uhybnulých samic a postupně padají do vody. Dále se pak vyvíjejí ve vodě, kde vedou dravý způsob života. Vývoj ve vodě trvá dva roky. Číhalka pospolitá je mozaikovitě rozšířena po celé Evropě. Původně se vyskytovala po celém území České republiky. V současnosti je v nížinách téměř vyhubena a v horách je vzácná. Mezi místa, kde lze tento hmyz dosud nalézt, patří Šumava a Novohradské hory. **Eva Legátová**

Použitá literatura:

<https://www.biolib.cz/cz/taxon/id119742/>
https://cs.wikipedia.org/wiki/Číhalka_pospolitá

Večer s dokumentem - 113. díl – Trendy ochrany přírody

Pro letní oddechové období jsem připravil upoutávku na stručný dokument, který přináší srozumitelný vhled do problematiky krajinné ekologie a ochrany přírody. Pokouší se na názorných příkladech odpovědět na podstatnou otázku pronikající v posledních letech i do laických diskuzí. Proč a kde je lepší ponechat přírodu svému vlastnímu spontánnímu vývoji a proč je někde pro přírodu naopak lepší zasahovat a v krajině rozumně hospodařit? I když samozřejmě existuje zcela neurčitá odpověď ve stylu „jak kde a jak kdy“, snímek nás k vysvětlení zavede na poměrně známá místa a reaguje např. i na velmi aktuální souvislosti loňského požáru v NP České Švýcarsko.

Dokument vznikl ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy a je pod ním podepsaný Michal Gálik, slovenský autor např. dnes již populárního snímku Zelená poušť (**Kompost č. 4/2014**) nebo dokumentu [O vlčích a lidech](#). Ale nyní již zpět k novému filmu a některým tezím, k jejichž výstižnému shrnutí došlo.

K hodnocení oprávněnosti některých zásahů ve prospěch biodiverzity (resp. ekosystému, případně cílových druhů) nebo naopak oprávněnosti bezzásahovosti je nezbytná jedna věc a tou je historický kontext. K zaujetí správného postoje je tedy třeba „zjistit“, zda se zájmový přírodní prvek udržel na daném místě dlouhodobým obhospodařováním rukou člověka, nebo je naopak důsledkem přirozeného vývoje, který by mohl být lidskou činností narušen. I když není vždy možné odpovědět jednoznačně a někdy musíme výsledek přizpůsobit např. jednomu jedinému druhu ohroženého živočicha či rostliny, existují základní principy pozorovatelné i v rámci české krajiny. A právě na ně se dokument zaměřil.

Film nás nejprve zavádí do NP České Švýcarsko, který byl stížen jedním z „nejničivějších“ požárů v novodobé historii Česka. Na základě několika konkrétních příkladů je ukázáno, jakými adaptacemi pro tyto události příroda (zejména některé stromy) disponuje a že s požárem jakožto podstatným činitelem je počítáno. Podobné rozsáhlé disturbance jsou tedy příkladem toho, jak může bezzásahovost přispět k udržování dynamické rovnováhy.

Řada zejména rostlinných druhů je dnes na ústupu z důvodu výrazné proměny živinových koloběhů v krajině. Jde o konkurenčně slabší druhy chudých stanovišť, které byly buďto zasaženy vnášením živin v rámci intenzivního zemědělství, nebo došlo k odklonu od původních dlouhotrvajících extenzivních zásahů (pařezinové hospodaření, pastva a ořezávání tzv. letnin v lesích aj.), které část živin odváděly. Simulací těchto způsobů se dnes snažíme takové poměry v některých částech krajiny udržovat uměle. Správa NP Podyjí provádí na cenných plochách uvolňování veteránských stromů nebo pastvu divokých koní. Ochrana přírody může při rozumném použití dopomoci i herbicid - tady při cílené aplikaci do kmenů invazního akátu.

Foto -jj-

Problematika bezzásahovosti je rozebrána na příkladech některých postindustriálních prostor (pískovna Cep nebo výsypky na Sokolovsku), kde je přirozená sukcese revitalizací nejen za minimální peníz, ale pomáhá vytvořit ideální stanoviště pro konkurenčně slabé druhy. Jde totiž o biotopy méně úživných hlušin, navíc s maximální geomorfologickou členitostí.

Extenzivní historické hospodaření v krajině je napodobováno i v rámci hlavního města Prahy. Na některých místech jsou mozaikově sečeny luční porosty, umožňující přežití vzácných druhů motýlů vázaných na konkrétní druhy živých rostlin. Za podobným účelem jsou ořezávány dlouhověké dřeviny - aby daly vzniknout dutinám pro hmyz vázaný na odumírající dřevo.

Prostřednictvím filmu získáte v necelé půlhodině na zapamatovatelných příkladech základní přehled principů současné ochrany přírody. Dokumentu, který je ke zhlédnutí [zde](#), se podařilo poutavým způsobem rozptýlit domnělý rozpor ve dvou diametrálně rozdílných environmentálních přístupech, který se dnes často objevuje. -jj-

Pozvánky - červenec 2023

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Přírodovědný výlet do okolí Stožechu

SO 15. 7. Sraz v 7:00 na nádraží. V 7:10 odjezd vlakem do Volar a dál po přestupu **do Stožce** (příjezd v 9:34). Tam se sejdem s profesionálním průvodcem **Josefem Peckou** (poplatek 100 Kč – až na místě). Půjdeme **křížovou cestou na svah vrchu Stožce, terénem po pěšinách na Stožec a na vlak na zastávku Dobrá na Šumavě**, případně až na Soumarský Most. Odjezd z Dobré např. v 16:36, přestup ve Volarech. Délka trasy cca 13 km.

Úterní zastavení

ÚT 18. 7. Setkání s literaturou, tentokrát s **limeriky od Robina Krále a dalších autorů**. Od 16:30, pobočka Za Parkem.

Výstavky

Od máje až do máje

Výstavka amatérských limeriků na přírodní a regionální témata - do 10. 7. Limeriky jsou hravé říkanky s rýmy podle schématu a, a, b, b, a.. Více viz [zde](#).

Výstavka větvíček a květin na určování (nejen s pomocí knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně ŠK Za Parkem. Pokračují i dlouhodobé akce – **Místa s přírodními zajímavostmi, Nejlepší knihy**.

Bližší informace:

Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, alena.hrdlickova@knih-st.cz. Ve dnech **3. 7. – 7. 7. a 24. 7. – 4. 8.** bude na pobočce Za Parkem z důvodu dovolené zavřeno. -ah-

Drobné smetí

Březí vlčice byla utýrána v pytláckém oku

Na Broumovsku, kde se místní chovatelé nejhlasitěji vyjadřují k návratu vlka, byla nalezena utýraná vlčice. Zahynula v pytláckém oku zvláště trýznivou smrtí. Dle nařízené pitvy zemřela na celkové vyčerpání organismu. V pasti bojovala o život možná několik týdnů. V době smrti čekala šest vlačat. Více informací viz [zde](#).

Důležitá smlouva o ochraně oceánů byla schválena

Členské státy se shodly na znění přelomové dohody o ochraně světových oceánů.

Zemědělci budou moct aplikovat chemikálie z dronů

Novela o rostlinolékařské péči umožní klást granule nebo kapsle proti škůdcům z výšky maximálně 5 metrů pomocí dronů. Od roku 2012 je zákonem zakázáno práškování letadly, současná úprava je zdůvodňována minimalizací pojezdů techniky. Více informací viz [zde](#). -jj-

Literární okno

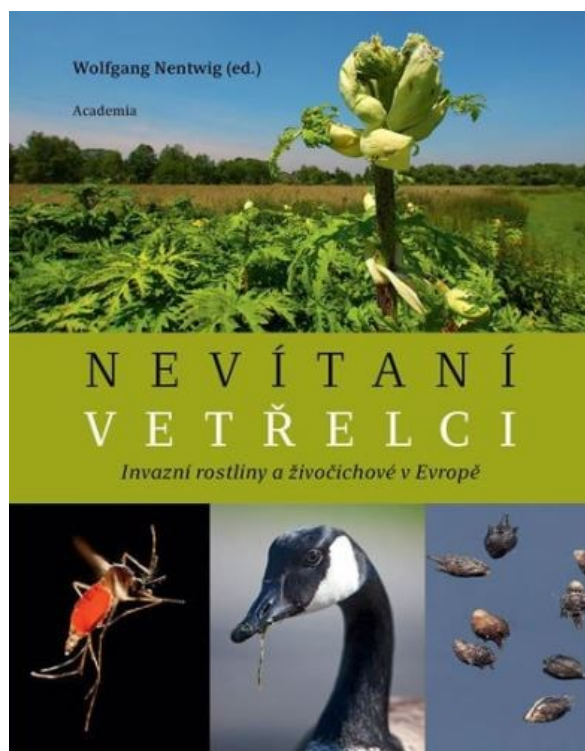
Nevítaní vetřelci

V Evropě je v současné době známo cca 100 000 původních druhů rostlin, hub a živočichů. Oproti tomuto počtu zde však nacházíme dalších zhruba 12 000 taxonů, které se dají považovat za nepůvodní. Z nich můžeme asi 1 300 označit jako tzv. invazivní. Mezi ně řadíme takové druhy, které se rozšířily na jiném kontinentu a působí zde významné hospodářské škody nebo výrazným způsobem ohrožují rozmanitost původní flóry a fauny. Klíčovým faktorem pro takové invaze je dopomoc člověka - nechtěný či úmyslný dovoz, resp. šíření z umělých porostů nebo chovů.

Populárně-naučná publikace *Nevítaní vetřelci* z roku 2014 představuje problematiku invazních druhů poměrně nevšední formou. Kolektiv autorů (včetně několika českých vědců) blíže popsal „pouze“ 24 rostlinných a živočišných taxonů v evropském kontextu. Jedná se o invazní druhy nejnámější, nejvýraznější a také nejvýznamnější svým dopadem na původní ekosystémy, hospodářství a někdy i zdraví člověka (což jsou ostatně atributy biologických invazí). Pokud máte podobně jako já problémy se zapamatovatelností klasických encyklopedických zpracování, tato kniha vás upoutá svým přístupem. Popis jednotlivých druhů je proveden takřka povídkovou formou, kdy je vždy rozebrána cesta rostliny nebo živočicha mimo jejich kontinent původu, strategie jejich dalšího šíření, negativní vliv na biodiverzitu, ekonomické škody a veskrze neúspěšné snahy o jejich eliminaci. Vše je doplněno bohatou fotodokumentací a mapami rozšíření. Kniha vás tedy seznámí nejen s konkrétními invazními druhy, ale získáte i ucelenou představu o celkové problematice invazí. Přes jejich negativní konotace se jedná o fascinující příběhy, které ukazují neskutečnou sílu evoluce.

Je všeobecně známo, že škodlivost invazních druhů spočívá ve výhodách, které mají při svém šíření na novém území. Existuje zde např. velmi málo přirozených nepřátel a trvá delší čas, než se nové ekologické soupeřící vazby vytvoří. Méně známé jsou však další souvislosti. Biologické invaze započaly fakticky až v novověku při mezikontinentálních plavbách a prvních dovozech plodin a živočichů. Dnes jsou ve většině případů důsledkem globalizovaného obchodu, cestování, případně zájmového pěstování či chovu. Velmi úzká návaznost je na zemědělství. Velká část invazních rostlin jsou pionýrské druhy, které agresivně obsazují obnažené plochy – ideální podmínky mají tedy na orné půdě. Stejně tak pěstované monokultury extrémně napomáhají šíření invazních škůdců. Udává se, že těmito druhy je každoročně ničeno asi 20 % světové sklizně. Další nemalé hospodářské škody souvisí s bojem, na který musí vlády jednotlivých zemí vynakládat astronomické částky. To je alarmující zejména v tom, že řada invazních druhů byla rozšířena kvůli podnikatelským zájmům úzké skupiny lidí (kožešinové farmy, chovy invazních krabů a ústřic, intenzivní včelařství...). Celkové škody způsobené přímo i nepřímo invazními druhy se celosvětově odhadují na 0,1-1 % HDP.

Snižování biologické rozmanitosti (biodiverzity) je nejvýznamnějším dopadem z environmentálního úhlu pohledu. Invazní druhy v nové domovině ohrožují zejména biologicky blízké původní taxony, se kterými většinou úspěšně soupeří o ekologickou niku (místa, potravní zdroje, příležitosti k rozmnožování...) nebo mezi ně šíří nové patogeny, případně se s nimi mohou i křížit a postupně je vytlačovat z prostředí. Tyto dopady jsou samozřejmě nejcitelnější u zranitelných a ohrožených druhů, které ubývají i z jiných důvodů způsobených člověkem. Malý počet velmi agresivních invazí (se kterými evoluce „nepočítala“), tak může napomáhat snižování biodiverzity na velkých územích. Ekosystémy se stávají uniformnějšími; někdy se hovoří o tzv. biologické globalizaci. I když invazní druhy na základě mnoha evolučních pojmů nejsou schopny nikdy zcela zvítězit a v dlouhodobém časovém horizontu

se zaimplementují i do nových podmínek, jde o jeden z nejvýraznějších negativních dopadů lidské společnosti na přírodní prostředí. Protože i když jsou invaze čistě přírodním pochodem, bez činnosti lidí by se neodehrávaly.

Knihy je rozdělena do tří částí – rostliny, bezobratlí a obratlovci. Rozebírat konkrétní druhy v ní uvedené by bylo kontraproduktivní. To čeká ostatně na případné čtenáře. Ale dozvíte se mnoho zajímavého o druzích, se kterými se třeba i dennodenně setkáváte. Věděli jste, že slunéčko východní bylo rozšířeno původně v dobré víře ke kontrole mšic? Že komár tygrovaný se dostal do Evropy společně se starými pneumatikami? Nebo že netýkavka žláznatá není až tak nebezpečná tím, že zabírá prostor ostatním rostlinám, ale něčím docela jiným? Znáte invazního papouška, kaktus nebo želvu, se kterými se můžete potkat v rámci Evropy? A věděli jste, že mravenec argentinský doposud vítězí díky superkoloniím zasahujícím do několika států?

Toto a mnoho dalších zajímavostí se dozvíte v knize, která určitě stojí za doporučení. Nudit se rozhodně nebudete. -jj-

Červencový kalendář Jirky Wagnera

Na rozdíl od předchozích měsíců zasvěcených bohům a bohyním, červenec Římané zasvětili svému současníkovi císaři Gaiu Juliu Caesarovi. Prostě senát se usnesl, že tenhle měsíc se bude jmenovat Iúlius. Jako vyslovení zásluhy, že Caesar se zasloužil o rozmach říše. Evropský západ se tohoto pojmenování dodnes přidržel, ale některé slovanské národy si všimli kvetoucích lip, a přišlo jim pojmenování toho měsíce po lipových květech výstižnější, než nějaký kult osobnosti (např. Poláci říkají lipiec, Bělorusové, Ukrajinci lipeň.). Ostatně lípa je slovanským symbolem. České pojmenování pro tento měsíc -tedy červenec- vlastně moc nápadité není. Prostě pokračování června: další plody dozrávají, červenají, tak co. Červen-ec. Takový malý červen.

Červenec- horka blíženec. – Co přinášíte, dny červencové?

LÉTO ZAČÍNÁ.

*Sem tam běloučký mráček,
sem tam malina.*

LIJÁK TO VZDÁVÁ.

*V okapech voda hlučně
dál pohrkává.*

NOC ČERVENCOVÁ.

*Ticho.
V dálce temnota
zjizvená blesky.*

(začátek prázdnin)

ČASU JE DOSTI.

*Bělásek v květech létá.
Tak - bez starosti.*

CHVÍLE NAD JINÉ:

*teď na duhu se dívat,
než se rozplyne.*

Foto Jiří Wagner

Listovka

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

● V Kompostu [č. 2/2013](#) se mluví o dřevinách poskytujících včelám pyl a medovici – jimi jsou např. vrba, topol a osika, olše, bříza, dub i některé jehličnany. Proslulou včelí pastvou jsou květy lip a je to radost, stát někde v aleji nebo na návsi pod takovým hojně navštíveným stromem a slyšet, jak v červnu doslova hučí. V parcích nám podobný zážitek poskytnou zlatice, jírovce, akáty, skalníky, ptačí zob, pámelníky, zimolezy, břechťan... v sadech ovocné stromy a keře...

Z květů jsou to třeba tařičky, plicník, podběl, chudina, pampeliška, sedmikráska, šanta, kostival, mateřídouška, kakost, hluchavka, huseník, tymián, dobromysl, šalvěj, yzop, meduňka, vikev, chrastavec, hadinec, svazenka, marulka, levandule, dlužička, rudbekie, třapatka, marulka, jiřina... Důležité je, aby doba kvetení navazovala. Včely sice dokážou doletět za pastvou i několik kilometrů, ale různorodá nabídka v jejich blízkosti jim šetří energii.

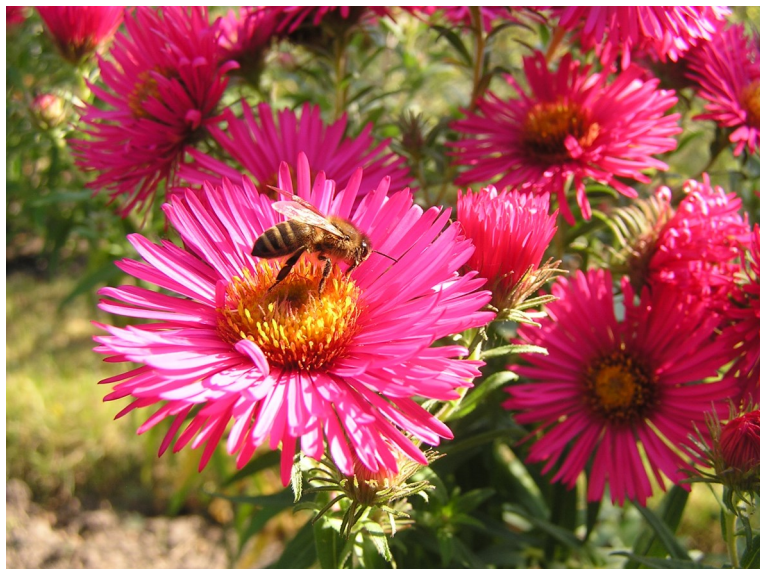

Foto Vilém Hrdlička

- Trochu vody si včely samy vyrábějí ve svých tělech při zpracování cukrů, ostatní donášejí do úlu z okolí. Využívají k tomu medný váček. To je orgán umístěný před žaludkem. Hromadí se v něm nasátý nektar a medovice, mění se v řídký med a záleží na okolnostech, jestli jeho obsah včela pozře, nebo vyvrhne a předá jiné dělnici k využití pro plod a podobně. Stejně je to s vodou předanou létavkami na česně – to znamená u otvoru, kudy se včely dostávají dovnitř úlu a ven. Poslouží při výživě nebo je umístěna v prázdných plástových buňkách tak, aby se odpařovala a ochlazovala v horku podle potřeby prostředí.

- Hodí se slova „letí“ a „zahrady“. Hlavně se ale hodí s dětmi opravdu pozorovat, kde se to opylovači jen hemží a co by jim udělalo dobře i na našich vlastních pozemcích. Dobře to poznáme, když se opakovaně vypravíme třeba do některé z přírodních zahrad a budeme se v různých ročních obdobích dívat, jak to tam na záhonech, mezi stromy a keři

i na paloucích vypadá. Určitě by to přineslo spoustu radosti i poučení a také užitečnou inspiraci. **-ah-**

Na letní procházce

Asi každý, kdo jen trochu někdy zavadil o nonsensovou poezii a humor, zná mimo jiné i dílo německého spisovatele a překladatele Christiana Morgensterna (1871-1914). Například jeho druhy zvířat typu dědočka krútí ucho. A z jeho básní patří k neznámějším hravé verše o dvou trychtýřích a měsíčním svitu. Dají se poznat v knize už na první pohled podle zužujících se řádků. O jejich převedení do češtiny se pokusilo několikero autorů - viz různé verze např. [zde](#). Za sebe mám nejradši překlad od Petra Komerse s latinskou zkratkou et cetera:

*Pár trychtýřů se lesem šine,
luna jim svítí po pěšině
zúženým tělem
za večera
tíše a
jasně
et
c.*

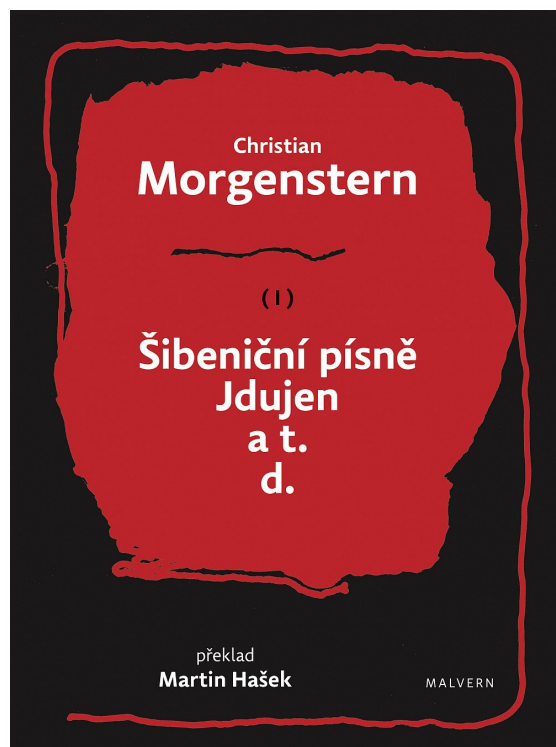
Ale protože letos byla zatím málokdy jasná obloha, napadlo mě, že bych se mohla k překladatelům připojit a poslat trychtýře na procházku ve dne za slunečného počasí. Aby užily trochu tepla a zářivého světla:

*Dva trychtýře jdou pěkně spolu a jejich těly shora dolů
z oblohy kanou zlaté kapky.
Ozdobí zemi dvěma řádky,
pak si je slunce
vezme zpátky.*

*Trychtýře se jen usmívají – tu hru se sluncem dávno znají
V červenci jim je obzvlášť milá.
Cítí, jak do nich proudí síla,
a radují se z letních dnů.
Vedou se spolu,
a. t.
d.*

Vidíte, že je to hezká představa, to romantické letní putování? A stejně pohodové prázdninové chvíle přeju tímto i vám...

-ah-

Veganské kuchařky pro všechny generace

Ráda bych touto formou představila čtenářům časopisu svou novou kuchařku s názvem "Vegan recepty chutně a snadno". Kniha, která vyšla v letošním roce, přináší inspirativní recepty pro všechny milovníky plně rostlinné stravy. Je to již má druhá kuchařka, lehce navazující na předchozí úspěšnou knihu "Vegan recepty hravě a zdravě", která spatřila světlo světa před třemi lety. Oba tituly byly vydány v nakladatelství Cpress - Albatrosmedia.

"Vegan recepty chutně a snadno" je průvodce moderní veganskou kuchyní, který nabízí rozmanité a chutné recepty, jež jsou zároveň snadno připravitelné. Zaměřuji se v nich především na to, aby veganská strava nebyla pouze zdravá, ale také lahodná a lákavá pro všechny, kdo si přejí vyzkoušet nové chuťové zážitky. V knize najdete návody na přípravu různých jídel, od jednoduchých a rychlých pokrmů na každý den až po exkluzivnější recepty vhodné na oslavy a speciální příležitosti.

Sama jsem veganou a nadšenou propagátorkou veganského vaření více jak deset let. Všechny recepty jsou pečlivě vytvořené s důrazem na vyváženost chutí a nutriční hodnoty. Ve "Vegan receptech chutně a snadno" naleznete pestrou paletu pokrmů od předkrmů a polévek přes hlavní jídla až po dezerty. Každý recept je doprovázen fotografiemi, které lákají k vyzkoušení nových kulinářských dobrodružství. Všechna jídla jsem vyzkoušela, některé sama vymyslela, jiné přetvořila v souladu s rostlinným stravováním a také nafotila.

V rámci tohoto článku bych ráda nabídla dva vybrané recepty z obou mých kuchařek. Z kuchařky "Vegan recepty hravě a zdravě" bych doporučila vyzkoušet recept na kešu omáčku s tarhoňou a z nové kuchařky jsem vybrala recept na arašídový zapletenec.

V dohledné době se se mnou budete moci setkat i osobně ve Strakonících v sobotu 16. září na festivalu Veget Fest, kde vám v živém vystoupení některé recepty z mé nové kuchařky ráda uvařím a povím vám více o mé cestě k veganské stravě. Do té doby můžete nahlédnout do mé kuchyně a tvořivého světa prostřednictvím stránek www.brydova.cz. **Monika Brýdová**

Arašídový zapletenec

Pokud milujete arašidy, mohu vám zaručit, že si tyhle věnečky zamilujete.

Ingredience: špaldová hladká mouka, třtinový cukr, olej, droždí, vanilkový pudink v prášku, bio citrón, rostlinné mléko, sůl, arašídové máslo, javorový sirup, moučkový cukr

Foto Monika Brýdová

Postup přípravy: Kynuté těsto si připravte z 500 g hladké špaldové mouky, 30 g čerstvého droždí, 70 g třtinového cukru, 50 ml oleje, kůry z jednoho bio citrónu a špetky soli. Postupně přidávejte rostlinné mléko, aby těsto bylo pěkně jednotné a vypracované jako modelína. Nechte pod vlhkou utěrkou nebo fólií kynout cca 2 hodiny.

Mezitím si připravte náplň ze 150 g arašídového másla a pěti lžic javorového sirupu.

Vykynuté těsto vyválejte do obdélníku tak tenké, jak to půjde. Poté namažte připravenou arašídovou pomazánkou a zamotejte do rolády. Roládu uprostřed ostrým nožem rozřízněte téměř do konce. Přetočte rozříznutou stranou nahoru a propleťte mezi sebou a spojte do kruhu.

Na pečicím papíru nechte ještě 10 minut dokynout a poté pečte ve vyhřáté troubě na 170 °C cca 25 minut. Hotové lehce pocukrujte moučkovým cukrem.

TIP: Náplň můžete různě obměňovat, skvěle chutná i kokosová, na kterou si smícháme strouhaný kokos s kokosovým olejem a kokosovým cukrem tak, aby nám vznikla řidší pasta. Tou snadno namažeme vyválené těsto.

Kešu omáčka s tarhoňou

Pokud máte rádi smetanové omáčky, věřím, že tato vás nadchne. A přitom smetanu nikdy neviděla ani z rychlíku. Můžete ji připravit k rýži, ale já pro vás mám tip na netradiční úpravu neobvyklé těstoviny maďarského původu.

Ingredience: kešu ořechy, cibule, olej, zeleninový vývar, lahůdkové droždí, sójová omáčka, žampiony, tarhoňa, sůl, pepř

Postup přípravy: Kešu ořechy si namočte do teplé vody na cca 5 hodin. Poté nakrájejte cibulku nadrobno a orestujte ji dozlatova. Poté ji přendejte do mixéru a přidejte namočené kešu ořechy, které předtím slijte. Začněte mixovat a postupně přidávejte zeleninový vývar, aby vám vznikla hustší kaše. Přidejte tři vrchovaté lžičky lahůdkového droždí, lžičku sójové omáčky a pepř. Mixujte dohladka a ochutnávejte. Případně dosolte. Na pánvi si na troše oleje orestujte na silnější plátky pokrájené žampiony a zalijte je připravenou omáčkou a společně prohřejte. Pokud nejíte houby, osmažte si plátky uzeného tempehu.

Maďarskou těstovinu tarhoňa můžete jen obyčejně uvařit ve vodě, ale mnohem chutnější je restovaná a dušená. Odměřte si dvě menší sklenky těstoviny a suché je opékejte v hlubší pánvi nebo hrnci s nepřilnavým dnem. Až začnou některé kuličky měnit barvu na světle hnědou, zalijte vše dvěma lžicemi oleje a ještě chvíli společně restujte. Poté zalijte třemi sklenkami vody a osolte. Pod pokličkou duste 25 minut na mírném plamenu.

TIP: pokud jíte také očima, můžete před zalitím omáčkou vyndat z pánve pár plátků žampionů a podávat je zvlášť.

Foto Monika Brýdová

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Martin Kysela, Ondřej Sedláček, Jiří Wagner, Eva Legátová, Monika Brýdová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2023

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE